

แผนปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม

แม้กระบวนการยุติธรรมของไทยจะผ่านการปฏิรูปด้านโครงสร้าง กระบวนการทำงาน และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมาแล้วหลายครั้ง แต่ยังคงปรากฏข้อวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมทั้งในแง่ของความล่าช้าในการดำเนินงาน ข้อจำกัดในการเข้าถึง ความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมาย และความถูกต้องของการดำเนินงานอยู่เป็นระยะ สะท้อนให้เห็นความไม่เชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศ ด้วยเหตุดังกล่าวรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ จึงกำหนดให้การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องดำเนินการเพื่อวางรากฐานระบบสังคมการเมืองของประเทศ โดยมีการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ ในกรอบภารกิจของสภาปฏิรูปแห่งชาติ และสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ จนกระทั่งเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีผลใช้บังคับในวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐ ก็มีบทบัญญัติรับรองความต่อเนื่องของการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม ต่อมาจึงมีการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมขึ้นเพื่อจัดทำแผนปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

ในการจัดทำแผนปฏิรูปประเทศ คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมพิจารณาเจตนารมณ์และบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในรัฐธรรมนูญ ประกอบข้อเสนอแนะในการปฏิรูปประเทศที่จัดทำขึ้นระหว่างปี ๒๕๕๗ ถึง ๒๕๖๐ แล้ว ได้กำหนดกรอบของการจัดทำแผนปฏิรูปว่า ในการบรรลุเป้าหมายในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและสร้างกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนเชื่อมั่นนั้น ไม่อาจกระทำได้โดยอาศัยการแก้ปัญหาเป็นรายประเด็นหรือรายองค์กร แต่ต้องวิเคราะห์สภาพปัญหาในลักษณะองค์รวม นำผลการศึกษาในอดีตมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วกำหนดเป้าหมายในการปรับแนวคิดและกระบวนการทำงานของกระบวนการยุติธรรมใหม่ เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมจากกระบวนการยุติธรรม ไม่มีความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมาย กับมุ่งสร้างระบบการสอบสวนและงานนิติวิทยาศาสตร์ที่ประชาชนเชื่อมั่นในความรวดเร็วและถูกต้อง และระบบการลงโทษกับการดูแลสอดส่องผู้พ้นโทษที่ทำให้สังคมเกิดความปลอดภัยอย่างยั่งยืน ตลอดจนต้องทำให้กระบวนการยุติธรรมมีมาตรฐานสากลและมีส่วนสนับสนุนการพัฒนาประเทศ

จากกรอบและทิศทางการจัดทำแผนปฏิรูปข้างต้น คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมได้นำกรอบดังกล่าวไปยกร่างแผนปฏิรูปฯ เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนแล้ว สรุปเป็นข้อเสนอให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมใน ๑๐ ประเด็น โดยมีหัวข้อและกิจกรรมที่สำคัญ ดังนี้

ประเด็นปฏิรูปที่ ๑ การกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า มีกิจกรรมปฏิรูปที่สำคัญ คือ ให้นำหน่วยงานกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนแล้วประกาศให้ประชาชนทราบ สร้างกระบวนการรับเรื่องร้องเรียน มีระบบการประเมินและปรับปรุงระยะเวลาตามที่ประกาศเป็นระยะ และสร้างระบบการตรวจสอบและ/หรือแจ้งความคืบหน้าการดำเนินการให้ประชาชนทราบ

ประเด็นปฏิรูปที่ ๒ การพัฒนากลไกช่วยเหลือและเพิ่มศักยภาพเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม มีกิจกรรมการปฏิรูปที่สำคัญ คือ กำหนดมาตรการเพื่อช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหาย พยาน ผู้ต้องหาและจำเลยในการดำเนินคดี การพัฒนาระบบการจัดให้มีทนายความช่วยเหลือคดี ปรับปรุงระบบประกันตัว การพัฒนาและส่งเสริมระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พัฒนาระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอน

ประเด็นปฏิรูปที่ ๓ การพัฒนากลไกการบังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ มีกิจกรรมการปฏิรูปที่สำคัญ คือ นำระบบประเมินความเสี่ยงมาใช้ทดแทนการเรียกทรัพย์สินเป็นหลักประกัน เพิ่มมาตรการลงโทษที่หลากหลาย นำโทษปรับตามความสามารถในการชำระ (day fines) มาใช้ และแก้ไขกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องนี้และสัญญาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

ประเด็นปฏิรูปที่ ๔ การปรับกระบวนการทัศนในการบริหารงานยุติธรรมเพื่อสร้างความปลอดภัยและความเป็นธรรมในสังคม มีกิจกรรมการปฏิรูปที่สำคัญ คือ ทบทวนการจำแนกประเภทอาชญากรรมและพัฒนาบบบำบัดผู้ติดยาเสพติด ลดอุปสรรคในการกลับคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษ มีระบบการกำหนดโทษที่โปร่งใส และได้สัดส่วนยิ่งขึ้น มีระบบยุติคดีอาญาที่มีการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจที่เหมาะสม และบูรณาการฐานข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำผิด

ประเด็นปฏิรูปที่ ๕ การปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาเพื่อให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม มีกิจกรรมการปฏิรูปที่สำคัญ คือ กำหนดประเภทหรือลักษณะคดีที่ควรจะมีการสอบสวนร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ มีกฎหมายเกี่ยวกับการกันผู้ร่วมกระทำผิดเป็นพยาน และให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนเพิ่มเติม

ประเด็นปฏิรูปที่ ๖ การกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อให้คดีขาดอายุความ มีกิจกรรมการปฏิรูปที่สำคัญ คือ กำหนดระยะเวลาในการส่งสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนให้แก่พนักงานอัยการ เพื่อให้มีระยะเวลาเพียงพอในการตรวจสอบสำนวน และบูรณาการความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดข้องที่อาจเกิดจากการประสานงานที่ล่าช้า

ประเด็นปฏิรูปที่ ๗ การพัฒนาระบบการสอบสวนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ มีกิจกรรมการปฏิรูปที่สำคัญ คือ ให้ผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์กล่าวโทษ ณ สถานีตำรวจแห่งใดก็ได้ สร้างระบบป้องกันการแทรกแซงหรือครอบงำการใช้ดุลพินิจในการทำสำนวนของพนักงานสอบสวน และจัดตั้งหน่วยงานในสำนักงานอัยการสูงสุดมีหน้าที่วิเคราะห์คำพิพากษาเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน

ประเด็นปฏิรูปที่ ๘ การปฏิรูประบบนิติวิทยาศาสตร์เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อเท็จจริงแห่งคดี มีกิจกรรมการปฏิรูปที่สำคัญ คือ จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อกำหนดมาตรฐานกลางการปฏิบัติงานและคุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ ให้มีผู้ปฏิบัติงานด้านนิติวิทยาศาสตร์และนิติเวชที่เพียงพอและมีความเป็นอิสระ และพัฒนาหลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์

ประเด็นปฏิรูปที่ ๙ การเสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมเพื่อมุ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนโดยสะดวกและรวดเร็ว มีกิจกรรมการปฏิรูปที่สำคัญ คือ มีมาตรการการจัดวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นอุปสรรคต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยสะดวกรวดเร็ว นำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานภายในหน่วยงานและงานบริการประชาชน และกำหนดตัวชี้วัดในการปฏิบัติงาน

ประเด็นปฏิรูปที่ ๑๐ การพัฒนาประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ มีกิจกรรมการปฏิรูปที่สำคัญ คือ ปรับปรุงเขตอำนาจศาลและกฎหมายเพื่อให้รองรับการค้าระหว่างประเทศ เพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับคดี และพัฒนางานอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ
